

Lèxic de la navegació fluvial en l'obra de Jesús Moncada

HÈCTOR MORET

EBRE NOSTRE

Amb sol, aire, boira i pluja,
per les viles riu avall,
los llaüts de Mequinensa
van marxar i no tornaran.

Ebre, Ebre, pare nostre,
tu es lo riu més estimat,
tu vas veure la grandesa
d'uns llaüts i uns navegants.

Amb sol, aire, boira i pluja,
per les viles riu avall,
los llaüts de Mequinensa
van marxar i no tornaran.

Ebre, Ebre, pare nostre,
tu es lo riu més estimat,
ja coneixes l'enyorança
dels teus fills mequinensans,
ja coneixes l'enyorança
dels teus fills mequinensans.

Enriqueta Moncada Oliver
Mequinensa, 1995

MOTIVACIÓ

Les intenses transformacions socioeconòmiques que en la segona meitat del segle XX han patit les terres travessades per l'Ebre —transformacions que han comportat la desaparició de moltes de les activitats laborals que durant segles havien, en part, singularitzat aquestes terres— m'ha empès a intentar recollir el lèxic propi d'una d'aquestes activitats que fins encara no fa quaranta anys més les havia caracteritzat: la navegació fluvial.

En concret, en aquest primer treball sobre el lèxic de la navegació fluvial he volgut relacionar el lèxic propi d'aquesta activitat econòmico-laboral que encara es conserva en la memòria dels habitants de Mequinensa i l'ús que d'aquest lèxic trobem en la ja extensa obra narrativa de Jesús Moncada i Estruga (Mequinensa, 1941), l'escriptor més destacat d'aquestes terres.

Amb tot, en aquesta primera aproximació al món de la navegació fluvial en la narrativa de Jesús Moncada només hi recolliré el lèxic referit de manera explícita al transport a través de l'Ebre de mercaderies per mitjà d'embarcacions; és a dir que he entès com a lèxic de la navegació fluvial el conjunt de mots emprats per Moncada que descriuen les embarcacions i llurs tripulacions, les accions, circumstàncies i eines que faciliten o dificulten aquesta navegació, i els elements de la natura riberenca que, d'una manera o d'una altra, l'afavoreixen o l'obscureixen. Per tant, deixo per una altra ocasió la confecció d'un recull més detallat que aplegue el lèxic del món fluvial en general (flora i fauna, arquitectura fluvial, altres activitats aquàtiques, etc.)

L'OBRA DE JESÚS MONCADA

L'extensa obra narrativa de Jesús Moncada comprèn fins ara els reculls de contes *Històries de la mà esquerra*¹ —traduït al castellà²— i *El café de la Granota*³ —traduït al castellà⁴— (obres que apleguen un total de trenta contes, alguns dels quals s'han traduïts —o estan en pro-

---

1. *Històries de la mà esquerra i altres narracions*, Barcelona, La Magrana, 1981.

2. *Historias de la mano izquierda*, Zaragoza, Xordica Editorial, 1996. Traducció de Chusé Raul Usón.

3. Barcelona, La Magrana, 1985.

4. *El café de la rana*, Zaragoza, Diputación General de Aragón, 1993. Traducció de Celina Alegre.

cés de traducció i edició— a l'hongarès⁵, rus⁶, anglès⁷, italià⁸ i alemany⁹ i les llargues i excel·lents novel·les *Camí de sirga*¹⁰ —traduïda, o en procés de traducció i edició, al castellà¹¹, portuguès¹², francès¹³, holandès¹⁴, danès¹⁵, anglès¹⁶, alemany¹⁷, suec¹⁸, annamita¹⁹, romanès²⁰ i gallec²¹— i *La galeria de les estàtues*²² —traduïda, o en procés de traducció i edició, al castellà²³, alemany²⁴ i anglès²⁵.

Fer una nota ràpida de la narrativa de Jesús Moncada vol dir, inevitablement, haver de parlar, a més de l'humor sorneguer que l'amera, de la recreació literària que aquest escriptor fa del record que serva del món dels minaires, pagesos i —en especial pel que fa a la intenció d'aquest treball— llauters de Mequinensa. La descripció, més enllà de la innegable qualitat literària, que fa Moncada de l'últim segle de la vida quotidiana dels habitants d'aquesta població escampada just a l'aigua-barreig de l'Ebre i el Segre, confereix al conjunt de la seua obra el caràcter de document viu sobre la història més recent de la seua vila nadiua —així com, en part, de la psicologia col·lectiva dels seus habitants— i, per extensió, de bona part de les poblacions que s'estenen pels trams finals de les conques de l'Ebre i el Segre.

---

5. «L'estremidora confessió de 'Joe Galàxia'», dins *Nagyvilág* (Budapest, abril de 1985), pp. 534-538. Traducció de Zsuzsa Tomcsányi.

6. «Nit d'amor del coix Siveri», «Riada» i «Un barril de sabó moll», dins *Rasskazy Pisatelei Katalonii* (Contes d'escriptors catalans), Moscou, Ràduga, 1987, pp. 254-267. Traducció de V. Fiodorov.

7. «Revenja per a un difunt» i «Un barril de sabó moll», *Catalan Writing*, 10 (Barcelona, 1993). Traducció de Patricia Mathews.

8. *Selecció de contes*, Roma, Biblioteca del Vascello, en preparació.

9. «Debat d'urgència», *Wespennest*, 101 (Viena, 1995), pp. 70-74, selecció i traducció de Georg Pichler; i en premsa a la revista *Lichtungen*, també de Viena i a càrrec de Georg Pichler.

10. Barcelona, La Magrana, 1988.

11. *Camino de sirga*, Barcelona, Anagrama, 1989. Traducció de Joaquín Jordá.

12. *Caminho de sirga*, Lisboa, Publicações Dom Quixote, 1992. Traducció d'Artur Guerra.

13. *Les Bateliers de l'Ebre*, París, Éditions du Seuil, 1992. Traducció de Bernard Lesfargues.

14. *Het jaagpad*, Meulenhoff, Amsterdam, 1992. Traducció d'Adri Voon.

15. *Traeksti*, København, Munksgaard/Rosinante, 1993. Traducció de Marianne Lautrop.

16. *The towpath*, London, Harvill, 1994. Traducció de Judith Willis.

17. *Die versinkende stadt*, Frankfurt am Main, Fischer, 1995. Traducció de Willi Zurbrüggen.

18. Estocolm, Norstedts Forlag, 1995. Traducció de Kjell A. Johansson.

19. Hanoi, Van Hoc, en preparació.

20. Bucarest, Univers, en preparació.

21. Ed. Xerais. Traducció de Xabier R. Baixeras, en preparació.

22. Barcelona, La Magrana, 1992.

23. *La galeria de las estatuas*, Barcelona, Anagrama, 1993. Traducció de Celina Alegre.

24. Frankfurt am Main, Fischer. Traducció de Willi Zurbrüggen, en preparació.

25. London, Harvill, en preparació.

LA NAVEGACIÓ FLUVIAL A L'EBRE A TRAVÉS DE L'OBRA DE JESÚS MONCADA

Tot i que ja en els reculls de contes publicats per Jesús Moncada la descripció del món de la navegació fluvial hi té una presència destacable, més destacable en uns contes que en uns altres²⁶, no serà fins la publicació de *Camí de sirga* que la història recent d'aquesta navegació es descriu pel narrador mequinensà d'una manera més detallada.

Sense voler explicitar tots els paràgrafs de l'obra de Jesús Moncada on es recullen detalls d'aquesta activitat fluvial, no puc deixar de reproduir-ne breus fragments en què, d'una manera concisa, es descriuen els trets més singulars de la navegació fluvial a l'Ebre:

«Encara no m'afaitava —i els anys que vaig tardar— ja navegava de minyó en el seu llaüt. Au, ara riu avall, amb el llagut carregat de carbó! Ara riu amunt, amb farina, terrissa i sabó moll!» (Històries... 'Riada', p. 53).

«De sabó moll, a la vila no en fabricàvem, això ja ho saps; calia pujar-lo de per avall i ho feien els llaguts que tornaven de dur el carbó de les nostres mines a Flix, Móra i altres llocs de la ribera de l'Ebre» (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 5).

«El patró rebé amb goig la notícia. La monotonia diària dels viatges a dur lignit a l'estació de ferrocarril de Faió, l'ensopia» (El Cafè... 'Guardeu-vos de somiar genives esdentegades', p. 91).

Un comentari a part mereix el sistema de remolcar els llaüts, característic de la navegació per l'Ebre, sistema que fins a començaments d'aquest segle estava basat en la força dels hòmens —dels peons dels llaüts— i que amb el canvi de segle va ésser substituïda per la dels bagatges, sistema i canvi que es recull, en detall, en l'obra narrativa de Jesús Moncada:

«... en aquell temps encara no eren utilitzades les bèsties per a remolcar els llaguts riu amunt i els homes es deixaven la pell per les vores de l'Ebre a força d'estirar la saula» (Històries... 'Riada', pp. 53-54).

«Quan no bufava la garbinada i els llaüts no podien, per tant, pujar a vela, els tripulants eren els encarregats de la duríssima feina

---

26. 'Riada', 'Revenja per un difunt' i 'Un barril de sabó moll' són els contes més clarament *fluvials*.

de sirgar per la vora i remolcar-los aigües amunt. Ara volien substituir els homes per bèsties. El projecte, impulsat pel senyor Jaume de Torres per abaratir el transport del lignit, [...] no constava que s'hi hagués afirmat que el sistema de remolcar les naus amb bèsties, adoptat ja temps enrera a les terres planes del delta de l'Ebre, no resultaria riu amunt, on el camí de sirga era sovint abrupte, difícil i, en alguns llocs inexistent» (Camí de sirga, pp. 65-66).

«Dos dies més tard, van saber de boca de tripulacions de pujada que l'Arquimedes Quintana havia atracat a Tortosa, des d'on havia d'emprendre el retorn i fer la prova de substituir els sirgadors per bèsties de tir» (Camí de sirga, p. 69).

«—Veig el matxo Trèvol, acompanyat d'un peó que diria que és el malcarat del Pere d'Atura; la bèstia remunta la riba pel camí de sirga i remolca el Carlota. Ho han aconseguit!» (Camí de sirga, p. 71).

«El Carlota havia arribat en recte de la vila i es sentí la veu del vell Arquimedes ordenant al peó de la vora soltar la sirga que unia el matxo amb l'embarcació; la bèstia, alliberada de la tasca de remolcar la nau, va seguir riba amunt...» (Camí de sirga, p. 72).

«A conseqüència de l'èxit del viatge, el sistema de sirga amb bèsties de tir fou adoptat de seguida a totes les mines de la conca. Cadascuna instal·là els seus propis estables als carrerons dels molls, les tripulacions van ser reorganitzades i els antics sirgadors, substituïts pels matxos, passaren com a peons al nous llaüts que eixien de les drassanes i s'afegien al tràfec dels rius» (Camí de sirga, p. 75).

«Mentre remuntaven l'Ebre per la carretera pedregosa, paral·lela al camí de sirga fressat al llarg dels segles pels peus dels sirgadors i, d'ençà del famós viatge de l'Arquimedes Quintana, pels unglots de les bèsties, la Carlota es va anar assabentant...» (Camí de sirga, p. 118).

«Nelson no va oblidar mai de la vida el viatge de pujada amb el Neptú. Sense cavalleria per remolcar-lo riu amunt, hagueren de fer-ho els hòmens com en el passat, per un camí de sirga cobert de brossa o gairebé inexistent de resultes de la batalla» (Camí de sirga, p. 233).

LES FONTS

Si bé en el moment de redactar aquesta aproximació he partit de la tradició lexicogràfica catalana que té en compte el vocabulari del món de la navegació fluvial aplegat en localitats del curs català de l'Ebre (Mequinensa, Faió, Móra la Nova, Tortosa, etc.), he realitzat enquestes *in situ* i indagacions entre els habitants de Mequinensa que encara serveixen record de quan els llaüts solcaven les aigües de l'Ebre i, molt

secundàriament, les del Segre²⁷, per contrastar llurs informacions amb l'ús que fa Jesús Moncada del lèxic de la navegació fluvial en la seua obra literària.

Tot i que Moncada empra bona part del vocabulari específic de la navegació fluvial, no s'està, quan ho creu oportú, de fer servir lèxic de la navegació en general, tant si aquest lèxic és conegut en les terres del tram final de l'Ebre com si no; perquè, com cal suposar, aquest escriptor ha volgut fer una obra literària i no reculls lexicogràfics. En la nota prèvia publicada en *Camí de sirga*, Moncada ja adverteix que no s'ha de buscar l'absoluta fidelitat històrica a la seua obra, perquè *Encara que el canemàs d'aquesta novel·la està teixit amb fets del darrer segle d'existència de l'antiga vila de Mequinensa, especialment dels que van determinar de manera irreversible el seu destí a partir de l'any 1957, l'autor vol aclarir que no ha pretès de cap manera escriure la història, si més no en el sentit usual del mot, d'aquells esdeveniments...*, nota prèvia que, amb matisacions, ens atrevim a fer extensiva, pel que fa a la història de la navegació fluvial en l'últim tram del riu Ebre i al lèxic propi d'aquesta activitat, a la resta de l'obra d'aquest narrador mequinensà.

PRESENTACIÓ DELS MATERIALS

Els articles que conformen aquest recull lèxic es presenten seguint un mateix esquema. En primer lloc trobem el mot, en negreta, que l'encapçala i a continuació l'abreviatura o abreviatures, en cursiva, que indica la categoria gramatical del mot presentat. Tot seguit anotem la definició o definicions —tal com les trobem en anteriors reculls lexicogràfics ressenyats en l'apartat bibliogràfic— que més s'adiuen al sentit que el mot en qüestió té encara a Mequinensa, així: Costa indica que la definició presentada s'ha pres de «Contribució al vocabulari de la navegació fluvial» d'H. Costa; Amades indica que s'ha pres d'«El vocabulari dels vells oficis de transport i de llurs derivats» de Joan Amades; Biosca indica que s'ha pres d'«Aproximació a la llengua i a l'estil de Jesús Moncada» dins *Guia de lectura de Jesús Moncada* d'Emili Bayo i Mercè Biosca; *DCVB* indica que s'ha pres del *Diccionari Català/Valencià/Balear* d'Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll.

---

27. Els informants mequinensans més intensament consultats han estat José Ferragut Arbonés, Joaquín Griñó Fuster i Eduardo Sanjuan Moret, tots tres relacionats, d'una manera o d'una altra, amb el món de la navegació fluvial.

Si la definició del mot en qüestió es va reproduint, tal qual, d'un recull a un altre mantenim, generalment, la del *Diccionari Català/Valencià/Balear*, ja que acostuma ésser la més completa, i indiquem, de manera abreujada, que el mot també és present en un altre recull lexicogràfic.

D'acord amb el *DCVB*, s'ha indicat altres punts del domini lingüístic català on el mot en qüestió és conegut. En el cas que el mot no haja estat recollit en cap dels quatre reculls suara esmentats, o s'ha de matissar d'alguna manera, presentem la defició o matís —postposant l'abreviació Meq.— que encara té el mot en qüestió en el parlar de Mequinensa.

Tant en un cas com en un altre —haja estat recollit en anteriors reculls lexicogràfics o siga el primer cop, pel que sabem, que es recull— indiquem —anteposant el símbol *— en transcripció fonètica la pronúncia que el mot en qüestió té a Mequinensa. Si el mot es desconegut pels nostres informants també ho indiquem en aquest mateix paràgraf.

En últim lloc de cada entrada lèxica reproduïm breus fragments de l'obra de Jesús Moncada on el mot presentat és emprat per tal de contextualitzar-lo. Tant si el mot és molt o poc freqüent en l'obra de Jesús Moncada, només reproduïm un fragment, aquell que hem trobat més explícit i clar. El número de pàgina sempre remet a l'edició, generalment la primera, ressenyada en el capítol dedicat a la bibliografia.

VOCABULARI DE LA NAVEGACIÓ FLUVIAL EN L'OBRA DE JESÚS MONCADA

adarga o darga *f.* 3. Pilot planer de glaç, que davalla pel riu quan aquest es desglança (*DCVB*: Lleida, Pla d'Urgell). *[dárɣa].

... *l'aigua morta entre l'embarcador i la pontona militar va aparèixer gelada i les dargues no paraven de topar contra l'embarcació fent-ne sonar lúgubrement els flotadors metàl·lics...* (*Camí de sirga*, p. 196).

aiguabarreig *m.* Confluència de dos corrents; d'un barranc amb una riera, d'una riera amb un riu, etc. (*Amades*: Coll de Nargó; *DCVB*). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... les dificultats que hi havia per a recuperar els cossos dels malaguanyats que tenien la desgràcia de caure a l'aiguabarreig del Segre i l'Ebre (*El Cafè...* 'Futbol de ribera', p. 33).

aixol *m.* 1. Espècie d'aixa, però més petita, que els fusters empenen per rebaixar la fusta (*DCVB*: Puigcerdà, Berga, Vic, Llofriu, Igualada, Tarragona, Artesa de Segre, Pradell, Massalcoreig, Calaceit, Eivissa). *[ajçól]. L'empraven els patrons de llaüts per fer escàlems, generalment de rames de gatells, quan aquests, pel que fos, s'asclaven. Evidentment, els calafats també empraven aixols per construir i adobar llaüts (*Meq.*).

No se sentia el soroll dels aixols dels calafats, ni les veus dels patrons (Històries... 'D'uns vells papers de música', p. 161).

amallada *f.* Veeu mallat. *[amaláða].

Un retard del telegrama, entrebancs de darrera hora en el viatge dels llaüts, fins i tot una amallada, força probable per l'escàs cabal de l'Ebre a l'estiu... (Camí de sirga, p. 116).

amallar-se *v. refl.* Veeu mallar. *[amalás].

Sentí la topada amb els codissos del fons quan, tot estossegant, va poder posar-se dempeus, s'adonà del desatres: acabaven d'amallar en una mitjana (Camí de sirga, pp. 165-166).

amarra *f.* Corda o cadena que serveix per amarrar i mantenir subjecta la nau (*DCVB*). *[amára]. Si bé tot mequinensà coneix el significat d'*amarra* el mot emprat pels llaüters mequinensans amb el significat d'*amarra* és *trissa* (*Meq.*).

El Llampec, un dels quatre llaguts de la mina Teresa, acabava de lligar amarres al molló del Pedret (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 5).

amarrar *v. tr.* 1. **c**) Subjectar una nau o barca amb una altra o amb un moll, boia o platja, mitjançant cordes gruixudes o cadenes (*DCVB*). *[amará]. Si bé tot mequinensà coneix el significat d'*amarrar* el mot emprat pels llaüters mequinensans amb el sentit d'*amarrar* és, simplement, *lligar*.

... atracaren suaument l'embarcació al costat de les altres que ja eren amarrades en bateria (El Cafè... 'Guardeu-vos de somiar gènives esdentegades', p. 90).

amollar *v.* Afluir la sirga el patró del llagut, responent a les conveniències de la maniobra (*Amades: Mequinensa*). *[amolásáüla].

Féu aturar el matxo, amollà sirga i va posar proa a l'illa (Camí de sirga, p. 170).

arborar *v. tr. I. nàut.* Proveir una embarcació dels arbres corresponents, posant-los en el lloc i posició que pertoca (DCVB). *[arborá].

Que l'Atanasi, quan li rotava, arborés sense ajuda el pal del llaüt del Nelson, amb qui navegava de peó... (Camí de sirga, p. 99).

arbre *m.* Pal dels llaguts destinat a ficar-hi les veles. No és fix com en les embarcacions de mar, sinó que pot alçar-se i abaixar-se per mitjà de l'alcafan, per tal que les embarcacions puguin passar per sota dels ponts, cosa que no podrien fer amb l'arbre pujat. (Amades: Mequinensa; DCVB: **arbre m. II. A**). *[ábre]. Els arbres dels llaüts mequinensans eren troncs d'avets baixats en almedies des del Pirineu, d'uns 14 metres d'alçada màxima (Meq.).

Li donaren un altre llaüt però hi navegava a repèl: l'arjau no era del seu gust, l'arbre no li feia el pes, les veles no li quadraven... (Camí de sirga, p. 231).

arjau *m.* Peça de fusta que s'encasta horitzontalment a la part superior del timó de les barques i serveix de mànec per governar el timó (DCVB: Empordà, Costa de llevant, Vinaròs, Men.; Costa: Móra la Nova; Amades: Móra d'Ebre). *[arzá]. Veeu també *barra*.

També veig el pirata de l'Arquimedes, dret a popa, manejant l'arjau (Camí de sirga, p. 71).

1. armar *v. tr. I. 3.* Combinar les diverses peces d'un ormeig i posar-lo en disposició de servir. **c) Armar els remes:** posar els remes a la barca (DCVB: Mall.). *[armá].

Queda't amb el matxo, Alexandre. Valtres, armeu remes! (Camí de sirga, p. 258).

arriar *v. c)* Baixar i plegar les veles del llagut (Amades: Móra d'Ebre; DCVB: **1. arriar v. tr. 2.**) *[arjá].

... l'asconès arriava veles a la sisena barcada amb la Simonetta Tamburini (Camí de sirga, p. 60).

1. atracar *v. intr. 1.* Acostar-se un vaixell o barca fins a tocar a la vorera o a una altra embarcació (DCVB). *[atraká]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'atracar, aquest mot no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Al fons, una galeria amb vidrieres donava sobre el moll on atracaven els llaüts de la casa, prop de la confluència del Segre i l'Ebre (Camí de sirga, p. 134).

avarada *f. mar.* **1.** Acció d'avarar una embarcació. **2.** *esp.* Maniobra de llançar a l'aigua una embarcació fent-la lliscar per l'escar de construcció quan els treballs de bastir-la han arribat a un grau judicat convenient (*DLLC*). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

L'avarada de la nau era un dels records més nítids de la senyora (Camí de sirga, p. 30).

avarament *m.* **1.** Acció d'avarar o d'avarar-se. **2.** l'efecte (*DLLC*). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

El Carlota, el flamant llaüt de Torres i camps, es disposava a iniciar el primer viatge una setmana després del seu avarament triomfal (Camí de sirga, p. 45).

avarar *v.* **1. tr. mar. a.** Tirar, posar, en mar (una embarcació). **b. esp.** Llançar una embarcació a l'aigua per primera vegada (*DLLC*). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

Mentre el barquer, emboirat per la son, escodrinyada debades la foscúria, parlava d'avarar un bot i d'anar a recuperar el transbordador a l'altra banda... (Camí de sirga, p. 273).

1. aviar *v. tr. 1. ant.* Posar en camí o en moviment cap a cert lloc (*DCVB*). *[aβjá]. Separar-se de la vora del riu per iniciar o reprendre un viatge; salpar (Meq.).

Quan tornà del cementiri, en lloc de pujar a casa, es dirigí als molls, embarcà en una pontona de la vídua, muntà els remes en els escàlems i s'avià Ebre avall davant l'estupor de la gent... (Camí de sirga, p. 138).

babord *m.* Part dreta del llagut, mirant aquest des de popa (Amades: Mequinensa)²⁸; **babord** *m.* La part esquerra d'una nau o altra embarcació, mirant cap a proa (*DCVB*). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *babord*, aquest no és propi del lèxic de la navegació fluvial. En el parlar dels llaüters és simplement el *costat dret*.

... el matxo potejava amb desesperació maldant per incorporar-se entre la massa negra del carbó desplaçat per l'escorament de la nau a babord (Camí de sirga, p. 166).

---

28. Sens dubte és un error de Joan Amades, o del suposat informant mequinensà, ja que, d'acord amb el *DCVB* i la resta de diccionaris catalans, *babord* és la part esquerra d'una embarcació. Veeu també ací mateix *estribord*.

baixada *f.* Acció de navegar a favor del corrent (Meq.). *[bajçáða].

L'únic succés inquietant tingué lloc al pedret de la Cova Plana quan avisaren un llaüt de baixada carregat de carbó (Camí de sirga, p. 46).

baixador *m.* Lloc on els llaüts s'aturaven perquè es poguessen descarregar i carregar (Meq.). *[bajçaðó].

... un doll d'aigua fangosa va remuntar el baixador del molló de la mina 'Soledat'... (Històries... 'Aniversari', p. 146).

baixar *v.* Correr l'aigua, d'un riu o un altre corrent: així es diu que el riu baixa gros, petit o mitjà, segons sigui la quantitat d'aigua que porti el corrent (Amades: Coll de Nargó). *[bajçá].

El Segre baixava inflat... (El Cafè... 'Futbol de ribera', p. 34).

baixar *v. tr.* Desembarcar quelcom de bord d'una embarcació (Meq.).

... baixar un barril de la borda d'un llagut al molló per un tauló que amb prou feines fa un pam d'amplària és feina que requereix molta traça (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 6).

1. baldejar *v. tr.* (castellanisme) Rentar amb molta aigua la coberta d'una embarcació o altra cosa (DCVB). *Desconegut en el parlar dels llaüters mequinensans.

Al principi, alguns navegants aclaparats per la malesa es preocupaven ara i adés d'anar a baldejar-los i d'examinar les amarres (Camí de sirga, p. 321).

banc *m.* **2.** Tauló que va fix de banda a banda d'una barca i serveix per seure-hi un remador (DCVB). *[baŋ].

L'estropada havia arrencat els remadors dels bancs... (Camí de sirga, p. 166).

bandejar *v. tr.* **4.** Moure de banda a banda (DCVB: Cat.). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... es movia de mala manera cada cop que l'aigua feia bandejar l'embarcació (Històries... 'Riada', p. 56).

1. barca *f.* **I.** Vaixell de fusta apte per servir de vehicle damunt l'aigua, mogut a remos o a veles (DCVB). *[bárka].

... van observar-los mentre la barca, una ombra blava retallada a contrallum contra el sol de color carabassa, s'allunyava de la vora (Camí de sirga, p. 227).

barcada *f.* 2. Conjunt de persones o de coses que van dins una barca, o dins algunes barques que fan el viatge juntes (DCVB). *[barkáða].

¿Vostè sap què era passar la primera barcada, encara fosca nit, amb l'embarcació plena de minaires que duïen els llums de carbur encesos? (El Cafè... 'Senyora Mort, carta de Miquel Garrigues', p. 41).

barquer *m.* Conductor d'una barca petita de transport per trajecte curt (DCVB). *[barké].

... haurà pensat de seguideta que, si jo servava la barca, era el barquer (El Cafè... 'Senyora Mort, carta de Miquel Garrigues', pp. 40-41).

barra *f. a)* Perxa llarga amb una punxa metàl·lica a la punta, usada pels llaguters per a apartar l'embarcació de la vora quan s'avora o arriba (Amades: Mequinensa). *[bára].

Els peons agafaren aleshores les barres i atracaren suaument l'embarcació... (El Cafè... 'Guardeu-vos de somiar genives esdentagades', p. 90).

barra *f.* Arjau (Meq.)²⁹. *[bára].

... el vell més que vell servava impertorbable, subjectant la barra del timó entre les cames (Històries... 'Riada', p. 58).

barrejar *v.* Fer ús de la barra per mesurar la profunditat de les aigües del riu o per impulsar el llaüt (Meq.). *[barezá].

Vora la mitjana de la Ferradura, Joanet del Pla, que barrejava a proa amb el bitxer a fi d'alleugerir l'esforç de la bèstia, llançà de sobte un crit mentre assenyalava un punt de l'illa coberta de gatells (Camí de sirga, p. 167).

bitó *m.* Petit pern de la sola usat per a amarrar el llagut. N'hi ha quatre, dos per banda (Amades: Móra d'Ebre; Costa: Móra la Nova; DCVB: **1. bitó** *m.*). *[bitó] i [pitó].

... va veure voltar el cel com un remolí mentre intentava aferrar-se als bitons de popa abans de caure d'esquena a l'aigua (Camí de sirga, p. 165).

bitxer *m.* Perxa llarga amb una punxa metàl·lica a la punta, usada pels llaüters per a apartar l'embarcació de la vora del corrent (Meq.).

---

29. De fet 'la barra' del timó és, en la llengua dels llaüters, 'l'arjau'. En edicions posteriors d'*Històries de la mà esquerra* el mot *barra*, que amb el sentit d'*arjau* trobem en un parell d'ocasions en aquest recull, s'ha corregit i s'ha editat 'l'arjau'.

*[bitçéero]. En general se li diu *barra*. *Bitxero* sona a Mequinensa com a mot dels llaüters aragonesos de parla castellana.

Grinyols de bossells i soroll de bitxers que esgaiaven l'aigua negra es barrejaven amb les ordres dels patrons i les veus de les peonades (Camí de sirga, p. 45).

bocell m. II. Corriola composta d'una caixa ovalada de fusta, les cares laterals de la qual (les *galteres*) deixen un freu (la *groera*) per on passa la corda que volta la politja, que gira damunt un eix de metall o de fusta (DCVB). *[boséλdisá]. En els bossells d'hissar les cares laterals eren anomenades *los galters del bossell* i el freu era *l'ull/l'ullal del bossell* (Meq.).

Els guàrdies civils s'havien presentat sobtadament quan acabaven d'avarar la barca i hi carregaven saules, bossells i einam... (Camí de sirga, p. 226).

1. bord m. 2. A bord: dins una nau (DCVB). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*a bord*, aquesta locució no és pròpia del lèxic de la navegació fluvial.

Ell, amb un peu embenat de resultes d'un accident durant la càrrega d'uns barrils, havia de quedar-se a terra quan més falta hauria fet a bord (Camí de Sirga, p. 68).

2. borda f. Barana d'una nau arran de coberta (DCVB). *[bórða]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat de *borda*, aquest mot no és propi del lèxic de la navegació fluvial.

Una gronxada del llagut va estar a punt de fer-nos saltar tots per la borda... (Històries... 'Riada', p. 57).

3. bot m. Embarcació petita, de construcció igual que la dels gussis però amb la roda de proa més alta que l'orla, i amb molta quilla i molta amplària (DCVB). *[botét]. Amb aquest significat el mot emprat a Mequinensa és un diminutiu de bot.

... parlava d'avarar un bot i d'anar a recuperar el transbordador a l'altra banda... (Camí de sirga, p. 273).

braç m. II. 19. Corrent d'aigua que es deriva d'un altre que duu direcció diferent. *Braç de riu, braç de sèquia*, etc. (DCVB). *[bras].

... l'antic braç de riu s'havia convertit en un galatxo (La galèria..., p. 325).

1. buc m. II. 1. a) El cos principal d'una nau o barca, sense els arbres ni les aixàrcies (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... no li calgué baixar a la vora de l'Ebre plena de brossa i podridura per saber que un dels bucs coberts de fang i encara units per les cadenes del pont era el Neptú (Camí de sirga, p. 233).

cabal m. 4. Quantitat d'aigua que du un riu o altre corrent (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... entrebancs de darrera hora en el viatge dels llaüts, fins i tot una amallada, força probable per l'escàs cabal de l'Ebre a l'estiu... (Camí de sirga, p. 116).

calafat m. El qui fa llaguts i naus per a navegar pel riu (Amades: Mequinensa). *[kalafát]. Per extensió, fuster en general (Meq.).

De les boires del temps arribava la imatge inesborrable de l'Eduard Forques, calafat de ribera per tradició familiar... (Camí de sirga, p. 199).

calafatejar v. tr., sinò. de *calafatar* **1.** Ficar estopa i pega dins les juntures de les barques perquè no hi entri l'aigua. *[kalafatezá].

Al cap de tres setmanes en va eixir calafatejat, amb un arbre nou de trinca, veles sense estrenar i un altre nom ... (Camí de sirga, p. 234).

cambra f. Lloc del llagut on dorm el patró, el qual hi guarda els cabals i coses de sa pertinença. Es troba a proa (Costa: Móra la Nova; DCVB: **cambra f. II. 2. b**). *[kámbra]. La cambra, en oposició a la sama, tenia porta i es trobava a la popa del llaüt.

... una hora més tard, a punt de salpar, trobà l'anarquista amagat a la cambra del llaüt... (Camí de sirga, p. 260).

camí d'aigua. a) Camí que segueix la ribera del riu. Tot propietari de finques que toquin al riu, ve obligat a deixar lliure de trànsit i de tot ús, un mínim de tres canes tocant al marge, perquè hi puguin transitar navegants, pescadors i tota altra persona que ho desitgi i per facilitar el salvament de persones i efectes i l'explotació del riu en general. Els vianants poden lliurement i sense cap responsabilitat tallar els arbres o altres obstacles que troben a la ribera a menys de tres canes d'on arribi l'aigua, així com aprofitar-se dels fruits que hi pugui haver en conreus o platacions que caiguin dintre d'aquest espai. La distància de tres canes ha de mantenir-se sempre igual, tant si, per efecte d'un major o menor corrent, el riu pren terreny com si en deixa, augmentant

o disminuint l'amplada del seu llit (Amades: Mequinensa). *En l'actualitat no hi ha memòria, entre els pocs llaüters mequinensans encara vius, que aquest camí tingués cap nom especial.

camí de la riba. *Veeu entrada anterior.

... duia gravats a l'ànima els qui baixaven del tren a l'estació de Faió i remuntaven l'Ebre a peu pel camí de la riba (Camí de sirga, p. 197).

camí de sirga. *Veeu entrada anterior.

De sobte veié el pare: pujava pel camí de sirga, vora l'Ebre ple de negres naus i veles blanques... (La galeria de les estàtues, p. 380).

canal m. Corrent d'aigua secundari que es deriva d'un de principal (Meq.). *[kanál].

Més amunt, a l'entrada d'un dels canals de la mitjana, la imatge escapçada d'un sant jeia de sobines... (Camí de sirga, p. 172).

canal f. La vall d'un riu (Meq.).

Impel·lit pel vent, l'aeròstat pujava darrere el vaixell per la canal del riu (Camí de sirga, p. 142).

caragol o cargol m. 1. 2. Mol·lusc gasteròpode de diferents espècies marines, de forma molt semblant a la del caragol de terra (DCVB). *[karayól].

... el so greu dels cargols de mar amb què els patrons anunciaven la posició de les naus per evitar topades els dies de boira (Camí de sirga, p. 185).

càrrega f. 5. Acció de carregar (DCVB). *[kárɣa].

Ell, amb un peu embenat de resultes d'un accident durant la càrrega d'uns barrils, havia de quedar-se a terra... (Camí de sirga, p. 68).

càrrega f. 5. b) Tipus màxim de pes que pot transportar d'una sola vegada un animal, carro, llagut, etc. [...]. En les muletetes que fan la carrera de l'Ebre és de cinquanta roves i en els llaguts varia segons llur mida i importància (DCVB: d'ús general).

Aquell matí havíem d'emprendre viatge cap a Móra i el llagut, amb una càrrega de vint tones de lignit, estava preparat en el molló des de la tarda abans (Històries... 'Riada', p. 53).

2. carregador m. 1. a) Lloc a la vorera de mar o d'un riu, apropiat per a carregar-hi les barques (DCVB). *[kareɣaðó].

Van trobar els primers minaires al costat dels carregadors de la mina Amat i calgué afluir la marxa (Camí de sirga, p. 120).

carregar v. Posar la càrrega damunt d'un carro, carreta, animal, etc. (DCVB: Barcelona). *[kareγá]. Posar la càrrega damunt d'un llaüt (Meq.).

Mequinensa anava quedant enrere: el riu, els molls d'on ja es separaven lentament els llaüts carregats de lignit... (La galeria de les estàtues, p. 123).

cerç m. Vent del nord, favorable a la navegació a la vela en llagut (Amades: Mequinensa); **cerç** m. Vent fred de la part de tramuntana, oscil·lant entre el N i el NO, segons les regions [...]. És conegut el nom de *cerç*, amb el significat de 'vent NO', en el català occidental, part baixa del Segre i del Cinca, Ribera d'Ebre, Maestrat, Castelló i regió alacantina (DCVB: Fraga, Aitona, Vendrell, Calaceit, Tortosa, Ulldecona, Alcalà de Xivert, Morella, Xerta, Biar, Benigani). *[sɛrs]. Aceptació Amades, però s'ha de matisar que més aviat dificultava la navegació atès que quan s'anava contracorrent riu amunt, que és quan més falta feia la força del vent, el cerç bufava a favor del corrent.

No bufaven ni el cerç ni la garbinada i el riu estava planet, igual que una bassa (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 65).

cerçada f. Ventada forta del NO (DCVB: Fraga, Torres de Segre, Calaceit). *[sɛrsáða].

... encongia el cor la desolació dels molls sense naus, com si una cerçada acabés d'emportar-se llaüts i tripulacions (La galeria de les estàtues, p. 235).

coberta f. 4. Plataforma horitzontal que clou el buc d'un vaixell en compartiments sobreposats (DCVB). *[kuβérta]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat de *coberta* aquest mot no s'empra en la navegació fluvial.

L'escàlem de Segarra s'havia fet ascles i el peó va anar d'esquena contra la coberta de la sama (Històries... 'Riada', p. 59).

codís m. Palet de riera o altra pedra llisa (DCVB: Fraga, Massalcoreig). *[koðís].

... un udol immens va retrunyir per la vall i va sacsejar fins i tot els codissos de les gleres (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 65).

coll *m. a*) Pendent del riu, on hi ha poca aigua (Amades: Mequinensa); **coll** es diu de l'indret on el riu va estret, amb una inclinació forta; són els llocs més perillosos i es contraposen a les planes on l'aigua va lenta (Biosca). *[kól].

El llagut lliscava igual que un dimoni i el riu bramava! Vam saltar colls i pedrets que haurien esgarrifat un mort (Històries... 'Riada', p. 58).

confluir *v. intr. 1.* Afluir dos o més corrents d'aigua a un paratge determinat. *[komfluí]. Cultisme.

... en una panoràmica general de Mequinensa, gitada al vessant de la Serra del Castell, a la vora dels dos rius, el Segre i l'Ebre, que conflueixen a frec de les cases (La galeria de les estàtues, p. 68).

confluència *f. 1.* Acte i efecte de confluir; indret on conflueixen dos o més rius o altres corrents d'aigua, dues vies, etc. (DCVB). *[komfluénsja]. Cultisme.

La Serra del Castell, amb la fortalesa al cim, ocultava la vila, situada a l'altra banda, a la confluència del Segre amb l'Ebre (La galeria de les estàtues, p. 235).

corrent *III. m. 1.* Massa d'aigua que corre (d'un riu, font, etc.) (DCVB). *[korén]. Femení en el parlar de Mequinensa.

... havien agafat l'enemic ben bé al mig del riu i el corrent s'havia emportat les deixalles de la mortolera (Camí de sirga, pp. 95-96).

costella *f. a*) Peça de fusta arquejada que forma l'esquelet o bastiment del llagut. És feta de fusta d'olivera i està formada per tres peces, l'horitzontal, que correspon al fons de l'embarcació s'anomena medís, i les dues dels costats que li donen la forma arquejada se'ls diu estameneres (Amades: Móra d'Ebre; DCVB: **costella** *f. II. 1*). *[kostéla]. Desconegut amb aquest significat, si més no en l'actualitat, en el parlar de Mequinensa; tot i que metafòricament s'entén i, ocasionalment, es pot emprar tal com fa Jesús Moncada.

... el sol d'estiu, quasi blanc, els obria la fusta amb un xerric sinistre i els gatells els creixien entre les costelles (Històries... 'D'uns vells papers de música', p. 161).

costellam *m. 3.* Conjunt de costelles d'un objecte (una embarcació, un ventall, etc.) (DCVB). *[kostelám]. Desconegut amb aquest significat. Veeu entrada anterior.

Els bucs ressecs començaren a obrir-se; entre els costellans i dins de les cambres verdejaven les aigües estantisses (Camí de sirga, p. 321).

créixer v. intr. **I. 2.** *Créixer un riu:* pujar de nivell un riu per l'acumulació de pluges o neu (DCVB). *[kréjçe].

A conseqüència dels xàfecs, el Segre i l'Ebre van créixer de mala manera: els llaüts no podien salpar (Camí de sirga, p. 69).

crescudà f. *Pujada de nivell d'un riu per l'acumulació de pluges o neu (Meq.).* *[krejçkúða].

Des del Saló de les Verges Màrtirs veié l'arribada del Carlota II solcant les aigües de l'Ebre encara enrogides i tèrboles a causa d'una crescudà (Camí de sirga, p. 312).

creuar v. tr. *Passar a través, de banda a banda, un curs fluvial.* *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... els qui no hi cabien havien d'emprendre la fugida per la carretera de Lleida o creuar el Segre amb el pontó de l'altra banda de la vila (Camí de sirga, pp. 189-190).

curs m. *Camí que fa una cosa que es mou o evoluciona progressivament (DCVB).* *[kurs].

Per la balconada, van veure les siluetes dels aparells contra el cel estrellat; seguien el curs de l'Ebre (La galeria de les estàtues, p. 201).

daliner m. *L'home que ocupa el primer lloc en la sirga. És el més brau i el qui fa major força; porta muscleres de fusta perquè no li faci mal el frec de la sègola; per ajudar-se portava un gruixut bastó, dit dalí (Amades: Móra d'Ebre).* *[daliné].

Durant la discussió, el daliner no va parar de trascolar alcohol com si fos aigua... (Camí de sirga, p. 74).

deixar v. intr. *Minvar el cabal d'un riu fins al punt que pot arribar a fer difícil la navegació (Meq.).* *[disá].

El quart dia, la pluja parà de sobte; el cinquè, l'Ebre, bram furiós d'aigües sangonoses, començà a deixar... (Camí de sirga, p. 69).

deriva f. **a)** *Anar a la deriva:* anar sense direcció segura, emportat pel vent o per un corrent (DCVB). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*anar a la deriva*, aquesta frase feta no és pròpia del lèxic de la navegació fluvial.

... deslligà la piragua, es dirigí al mig del riu, s'estirà al fons de

l'embarcació i es deixà anar a la deriva (La galeria de les estàtues, p. 217).

descàrrega *f.* Acte i efecte de descarregar (*DCVB*). *[deskáyaménta]. El sufix *-menta* s'empra sovint en el parlar de Mequinensa per construir el derivat postverbal que indica acte i efecte d'un verb.

Durant la descàrrega, van haver-hi renecs i batusses, igual que sempre (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', pp. 5-6).

descarregar *v. tr. 1. 1.* Llevar una càrrega de damunt l'objecte que la suportava (*DCVB*). *[deskareyá].

A la població, situada aigües avall de la vila, els havia d'esperar algun dels seus llaüts que hi descarregaven el carbó de les seves mines... (Camí de sirga, p. 115).

desembarcament *m.* Desembarcada (*DCVB*). *[dezambarkaménta] *f.*

... llàgrimes patriòtiques a càrrec de familiars i amics durant el desembarcament en el moll de la Plaça! (Camí de sirga, p. 42).

desembarcar *v. 1. intr.* Baixar en terra sortint d'una nau o d'altra embarcació. **2. tr.** Posar en terra allò que estava dins una nau, barca, o altra embarcació (*DCVB*). *[dezambarká].

... el senyor Wilson desembarcà al moll de la Plaça davant l'interès de tot déu (Camí de sirga, p. 128).

desencallar *v. tr.* Treure un vaixell, vehicle, etc., del lloc on està encallat (*DCVB*). *[dezañkalá]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat de desencallar no és pot dir que sia propi del lèxic de la navegació fluvial.

Sortosament el llaüt no s'havia esventrat. No obstant calgué llençar força tones de lignit a l'aigua per desencallar-lo (Camí de sirga, p. 166).

drassana *f. 1.* Lloc on es contrueixen les naus i altres embarcacions (*DCVB*). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... Graells havia convocat els calafats i havia fet dur els llaüts a les drassanes per repassar-los... (Camí de sirga, p. 346).

drissa *f.* Nom de les cordes que serveixen per amarrar un llaüt; amarra (Meq.). *[trísa].

... una brisa ensonyada xiuxiuant entre les drisses i els arbres dels llaguts amarrats als molls... (El Cafè... 'Amarga reflexió sobre un manat de cebes', p. 65).

embarcació *f.* **2.** Vehicle per a anar per dins l'aigua; especialment, el que és de petites dimensions (*DCVB*). *[ambarkasjó]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*embarcació*, aquest mot no s'empra en la navegació fluvial.

Les embarcacions es creuaren quasi a fregar davant el moll de les Vidues (Camí de sirga, p. 151).

embarcador *m.* Part de la riba on fa cap la barca per embarcar o desembarcar el passatge (Amades: Móra d'Ebre; *DCVB*: **2. embarcador** *m.*, Barc. Val. Palma). *[ambarkaðó]. Veeu entrada anterior.

Malgrat la gelor i l'hora, als embarcadors de l'Ebre hi havia una animació insòlita... (Camí de sirga, p. 199).

embarcament *m.* Acte d'embarcar o embarcar-se (*DCVB*). *[ambarkaménta] *f.*

La resta —l'embarcament al moll de les Vidues de l'estrangera, acompanyada de la Camil·la... (Camí de sirga, p. 88).

embarcar *v. tr. i. 2. refl.* Entrar dins una nau o altre vehicle d'anar per dins l'aigua (*DCVB*). *[ambarká].

El dia de l'evacuació, vaig aconseguir embarcar els pares de l'Alexandre en un dels darrers llaüts que fugien Ebre avall (La galeria de les estàtues, p. 270).

embarrancar **2. intr.** Encallar-se una nau, quedar aturada per haver tocat en el fons (*DCVB*). *Inusitat en el parlar dels llaüters de Mequinensa.

... l'escàs cabal de l'Ebre a l'estiu, causa de perill en pedrets i trams de poca fondària on no era rar que embarranquessin naus servades per patrons de segona fila (Camí de sirga, p. 116).

1. encallar *v. intr. o refl.* Aturar-se un vehicle de poder anar, per causa d'un obstacle que l'hi impedeix (pedres, sorra, fang, etc.) (*DCVB*). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*encallar*, aquest mot no és propi del lèxic de la navegació fluvial.

... es tractava d'un punt sense perill on mai no va encallar cap altre vaixell? (Camí de sirga, p. 161).

escàlem o **escàlam** *m.* **1.** Estaqueta de fusta o de ferro, que va ficada a la part superior de l'orla d'una embarcació i serveix per a subjectar-hi els remes i recolzar-los-hi en vogar (*DCVB*: or. occ., val, bal., Móra d'Ebre; Costa: **escàlims** *m.*, Móra la Nova; Amades: **escàlem**, **escàlim**

m., Móra d'Ebre). *[askálem]. Els escàlems, de fusta, anaven col·locats a les remadores o escalameres i es lligaven al rem amb l'estrop.

Orestes de Campells i Joanet del Pla retiraren la palanca i van posar els remes en els escàlems (Camí de sirga, p. 258).

escorament *m.* Acte i efecte d'escorar. *Inusitat en el parlar dels llaüters mequinensans.

... el matxo potejava amb desesperació maldant per incorporar-se entre la massa negra del carbó desplaçat per l'escorament de la nau a babord (Camí de sirga, p. 166).

escorat, -ada *adj.* (Vaixell) inclinat damunt un dels seus costats (DCVB). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*escorat*, aquest mot no és propi del lèxic de la navegació fluvial.

... va imitar-lo Sèmola quan el director, sempre escorat a babord, s'allunyava pel caustre de la Normal... (La galeria de les estàtues, p. 287).

esgotar *v. tr.* Traure l'aigua que ha entrat al llaüt per causa de la pluja, d'un forat o d'una sollaca (Meq.). *[ayotá].

... era l'únic que s'entossudia a conservar el llaüt: no podia calafatejar-lo ni embrear-lo però almenys el netejava, li esgotava l'aigua amb la sàssola o li feia petites reparacions (Camí de sirga, pp. 321-322).

estribord *m.* Part esquerra del llagut, mirant-lo des de popa (Amades: Mequinensa)³⁰; **estribord** *m.* La part dreta d'un vaixell o embarcació, mirant de popa a proa (DCVB: Barc., Val., Palma). *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat d'*estribord* aquest mot no és propi del lèxic de la navegació fluvial. En el parlar dels llaüters era simplement el *costat dret*.

Nelson va sentir la fregadissa a la banda d'estribord: després, el barbut de fusta es va perdre Ebre avall entre l'escuma del solc del Neptú (Camí de sirga, p. 173).

esventrar *v. tr.* 2. Fendre completament el cos d'un atuell, d'un edifici, etc. (DCVB). *Inusitat en el parlar dels llaüters mequinensans.

Sortosament el llaüt no s'havia esventrat (Camí de sirga, p. 166).

---

30. Sens dubte és un error de Joan Amades, o del suposat informant mequinensà, ja que, d'acord amb el DCVB i la resta de diccionaris catalans, *estribord* és la part dreta d'una embarcació. Veeu també ací mateix *babord*.

1. flota *f.* **2.** Conjunt nombrós d'embarcacions (*DCVB*). *[flóta]. Cultisme.

La flota de llaiüts no donava l'abast i va caldre construir-ne de nous per transportar el mineral Ebre avall fins a les estacions de ferrocarril (Camí de sirga, p. 56).

fluvial *adj.* **1.** Pertanyent als rius (*DCVB*). *[fluβjál]. Cultisme.

... s'hi albirava també un dels molls del port fluvial, i ell s'emba-dalia amb el tràfic de llaiüts i navegants (La galeria de les estàtues, p. 58).

1. fons *m.* **1. a)** Superfície sòlida sobre la qual hi ha l'aigua de la mar, d'un riu, d'un estany, etc. **Anar a fons:** submergir-se, descendir dins l'aigua fins a reposar en el fons (*DCVB*). *[fóndo].

... d'ençà d'aleshores no pogué passar mai vora la mitjana de la Ferradura sense rememorar el fet i sentir de nou el cruixit del buc contra el fons (Camí de sirga, p. 166).

fora rem! *Interj.* Crit del patró del llagut per a indicar als peons que ja no cal remar més (*Meq.*). *[fóraréms].

A més, va voler escarnir el seu rival, i uns metres abans de la meta va cridar als seus tripulants: «Nois, fora rem; per guanyar a segons qui no em fan cap falta!» (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 65).

gàbia *f.* Vela petita del llagut que va parada en la part més alta de l'arbre (*Amades: Móra d'Ebre; Costa: Móra la Nova*). *[gáβja].

Issaren trau i gàbia i pujaren a vela (Camí de sirga, p. 142)³¹.

galarxo o **galatxo** *m.* **1.** Regall, corrent d'aigua secundari, sia per bifurcació del riu, sia per a conduir les aigües de regadiu (*DCVB: Calaceit, Gandesa, Tortosa, La Granja d'Escarp*). *[galátço].

Nelson no es tranquil·litzà fins que no va veure al fons del galatxo la forma del Neptú, com la d'un peix enorme, immòbil sota l'aigua ver-dosa ombrejada pels àlbers (Camí de sirga, pp. 228-229).

gallet *m. pl.* Petites onades que apareixen en la superfície d'un corrent per causa de l'escàs calat de les aigües (*Meq.*). *[galét].

L'aigua s'aixecava en galls en topar amb les roques (Històries... 'Riada', p. 59).

---

31. En edicions posteriors s'ha corregit l'errada ortogràfica i l'*Issaren* d'aquest fragment s'ha editat *Hissaren*.

galta *f.* La part corvada de la proa d'un llaüt (Meq.). *[gálta].

Només es trobava en mal estat la pintura de les galtes de proa, reblanida per l'aigua i despresada parcialment durant la recuperació i la neteja (Camí de sirga, p. 230).

garbinada *f.* Vent del sud, favorable a la navegació a la vela contra corrent (Amades: Mequinensa); **garbinada** *f.* Vent de garbí. A les regions interiors, com Lleida, Massalcoreig, Priorat, Calaceit, Mequinensa, Morella, etc., s'entén el vent SE (DCVB). *[garβináða].

... sobre la pell de l'Ebre apareixien llunyanes veles de llaüts tibatades per la garbinada... (La galèria de les estàtues, p. 89).

glera *f.* Tros de llit de riu o torrent sec, ple de pedregam (DCVB: Massalcoreig, Gandesa, Calaceit, Tortosa). *[gléra].

A l'altre costat del riu, un grup de banyistes xipollejava vora una glera (La galeria de les estàtues, p. 216).

gual, gol *m.* a) Indret per on un camí travessa un riu, torrent o riera. b) Paratge del riu en el qual es fa a fons com un pas amb pedres perquè hi puguin travessar els carros sense encallar-se en el fang del riu (Amades: Gandesa, Castellar del Vallès). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... li havia resultat força fàcil travessar el Segre pel gual del Pla de la Dama... (La galeria de les estàtues, p. 259).

hissar *v.* Estendre i fer pujar les veles del llagut (Amades: Móra d'Ebre). *[isá].

... i donà l'ordre de partida: els peons soltaren amarres, issaren veles; el Verge del Carme, emprès per la garbinada, començà a remuntar l'Ebre... (Camí de sirga, p. 254)³².

hissar *v. tr.* Fer pujar una cosa estirant la corda o altra matèria on aquella va penjada (DCVB).

Quan, al cap de moltes hores de feina, el va veure emergir de les aigües remogudes i tèrboles, issat per les politges, estigué a punt de posar-se a bramar (Camí de sirga, p. 229).

illa *f.* 1. Porció de terra voltada d'aigua de tots costats (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa. Veeu *mitjana*.

32. Veeu la nota anterior.

Féu aturar el matxo, amollà sirga i va posar proa a l'illa (Camí de sirga, p. 170).

inflar *v. tr.* Augmentar de volum el cabdal d'un riu (Meq.). *[umflá].

¿Qui havia de cavil·lar que el Segre s'inflaria en un tres i no res, de la manera que ho va fer després del penal, i que havia d'aturar les aigües de l'Ebre amb la força del seu corrent? (El Cafè... 'Futbol de ribera', p. 36).

llagut *m.*, **llaüt** (Ribera de l'Ebre). Embarcació usada per a navegar pel riu Ebre. Les seves característiques són completament diferents de les pròpies de l'embarcació marinera del mateix nom, puix que així com aquella té un tall de casc alt i estret, el llagut de riu és molt ample de casc i notablement aplanat, perquè no toqui el fons del llit del riu en navegar per corrent prim. Té el buc completament descobert, formant sols dos petits compartiments a popa i proa, que reben els noms de sama i cambra³³. Porta només un pal o arbre, que es pot treure i posar, a l'objecte de fer possible el pas de la nau per sota dels ponts que s'estenen per damunt del riu. Molt sovint navega amb el pal ajagut i l'alcen solament per hissar les veles quan hi ha vent favorable i es pot utilitzar la força del vent. Porta només dues veles quadrades, sostingudes per dos travessers anomenats penons, els noms de les quals són *trau* i *gàbia*. Sol ésser tripulat pel patró, que sovint és l'amo de l'embarcació, i altres quatre o cinc homes que, quan es va a favor del corrent, remen per ajudar a fer córrer més l'embarcació, perquè sovint el corrent no és prou fort, i tiren de la sirga quan va corrent amunt. Hi ha també un minyó que fa com d'aprenent. No és considerada com a llagut l'embarcació que no pot transportar un mínim de cinquanta càrregues. Són construïts pels calafats de Tortosa i Mequinensa (Amades; *DCVB*: **2. llaüt** o **llagut** *m.* **1.** bal. or. occ. val.). *[laút].

... el Ràpid, llaüt de la casa Torres i Camps, carregat de farina, havia naufragat a l'Ebre... (Camí de sirga, p. 26).

llaüter o **llaguter** *m.* Tripulant d'un llaüt (*DCVB*). *[lauté].

Un any de navegació amb el vell Arquimedes l'havia fet un llaüter de caps a peus... (Camí de sirga, p. 68).

---

33. Exactament a l'inrevés. Veu **cambra** i **sama**.

llaütada *f.* Contingut d'un llaüt (Meq.). *[lautáða].

La parella se'n va anar amb el Neptú, que salpava amb una llaütada de blat cap a Tortosa (Camí de sirga, p. 131).

lliberola *f.* Pas estret i engorjat del corrent del riu (Amades: Mequinensa; DCVB: **lliberola** *f.*). *[liβeróla]. Sens dubte es tracta d'un error del recull lèxic de Joan Amades, traspasat al DCVB, ja que el pas de la Lliberola és un pas, certament difícil però únic; és a dir que es tracta d'un topònim riberenc de l'Ebre del terme municipal de la veïna ciutat de Fraga.

El pare n'havia apressat l'acabament a fi de suplir el Ràpid, perdut en el naufragi de la Lliberola (Camí de sirga, p. 29).

lligar amarres *v. tr.* Fermar amb cordes un llaüt (Meq.). *[liγámáres]. Si bé a Mequinensa es coneix el significat de *lligar amarres* aquest sintagma no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial. Veeu *drissa*.

El Llampec, un dels quatre llaguts de la mina Teresa, acabava de lligar amarres al molló del Pedret... (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 5).

llit m. II. 2. Depressió del terreny per on passen o estan les aigües d'un riu, d'un torrent, del mar, d'un canal, etc. (DCVB; Amades: **llit m. b**), Coll de Nargó). *[lit].

... només quedaven per resoldre quatre detalls sense importància abans de posar-la a explotar les vetes de lignit situades sota els llits del Segre i de l'Ebre... (Camí de sirga, p. 76).

marge m. 1. Vora, especialment d'un terreny o altra cosa que forma graó o desnivell. *Marge d'un riu, de la mar*, etc.: la vorera, el lloc on s'uneixen l'aigua i la terra seca (DCVB). *[márze]. A Mequinensa, amb el sentit de vora esquerra o vora dreta d'un riu, és, possiblement per influència del castellà, de gènere femení: *hasta Faió baixàvem per la marge dreta*.

... entre les tombes medievals del marge de l'Ebre... (La galeria de les estàtues, p. 336).

1. mascaró m. 2. *Mascaró de proa*: figura que es posa com a ornament i emblema en la part alta del tallamar d'una nau (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

A proa, un mascaró espaiador, tallat en fusta per un escultor de Lleida, representava el gegant mitològic el nom del qual duïa el vaixell... (Camí de sirga, p. 79).

matxero m. Peó de llagut que mena el matxo quan el llaüt és portat a la sirga contra corrent (Meq.). *[matçéero].

El matxer resseguia la mitjana i els cridava (Camí de sirga, p. 171).

matxo m. Castellanisme molt generalitzat en lloc de *mul* (Amades; DCVB: **matxo m. 1**). *[mátço].

Redéu, el matxo Trèvol! Una bèstia molt fina; semblava que no hagués fet altre en sa vida que sirgar (Camí de sirga, p. 74).

minyó m. Infant de bord dels llaguts, que fa les mecàniques petites i aprèn l'ofici de llaguter (Amades: Móra d'Ebre). *[miñó].

Encara no m'afaitava —i els anys que vaig tardar— ja navegava de minyó en el seu llagut (Històries... 'Riada', p. 53).

mitjana f. 15. Arbreda que voreja un riu; terreny poblat d'arbres al qual s'estén l'aigua del riu en temps d'avingudes (DCVB: Lleida). *[mižána]. Illa en un riu (Meq.)³⁴.

¿Qui podia negar que tots els Saboga, llaüters de vàlua indiscutible, s'amallaven almenys un cop a la vida a la mitjana de la Ferradura... (Camí de sirga, p. 161).

3. moll m. 1. Obra de pedra o de fusta, construïda a la vora del mar o d'un riu navegable i que serveix per a facilitar l'embarcament i desembarcament i per a resguardar-se les embarcacions; per ext., el port o porció de mar o de riu situada a l'abric de la dita obra (DCVB). *[mól]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *moll*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial per la mateixa raó que *port* tampoc pertany a aqueix lèxic.

Mequinensa anava quedant enrere: el riu, els molls d'on ja es separaven lentament els llaüts carregats de lignit... (La galeria de les estàtues, p. 123).

molló m. Atracador, escar, petit moll, a les ribes dels rius, en especial de l'Ebre (Meq.). *[mołó]. Malgrat el significat d'"atracador" que tenia el mot *molló* en el parlar dels llaüters mequinensans, l'origen no s'ha de cer-

---

34. Molt possiblement el primer escriptor català que emprà aquest mot amb el significat d'illa fou l'historiador, periodista i traductor mequinensà Edmon Vallès, el qual en la seua traducció (1964) de la novel·la *Crist s'ha aturat a Èboli* de Carlo Levi escrivia en la nota del traductor que: *El meu origen riberec s'evidencia només en la utilització de l'adverbi 'ac', que enyoro en el català parlat a Barcelona, i en la introducció d'un mot que el lector no trobarà al Diccionari general de la Llengua catalana: el mot 'mitjana', viu a les terres de l'Ebre, i que designa l'illa d'un riu.* Citat de la segona edició de Levi, Carlo, *Crist s'ha aturat a Èboli*, Barcelona, Edicions 62, 1986, p. 5.

car en *moll* 'dic o atracador en un port o costa' sinó en *molló* 'munt de coses de poca alçada, semblant a una pedra de fita'. A la vora de riu Ebre, tocant ja al nucli vilatà de Mequinensa, es llençaven les escombraries domèstiques fent 'mollons'; també en les boques de mines se'n feien de mollons, en aquest cas de carbó i deixalles. Una cosa semblant es pot dir de la veïna població, Ebre avall, de Faió. De tot plegat es fa fàcil veure com *molló* 'munt de coses' passar a significat també *molló* 'petit moll'.

... *el llagut, amb una càrrega de vint tones de lignit, estava preparat en el molló des de la tarda abans (Històries... 'Riada', p. 53)*³⁵.

1. nau f. 1. Embarcació amb coberta i sense rem, moguda pel vent amb ajuda de veles, i modernament per vapor. etc. (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

Elles baixaven als molls, a esperar-hi l'arribada de la nau... (Camí de sirga, p. 43).

naufreg m. i f. i adj. Que ha naufragat (DCVB). *Cultisme.

Senyor navegant —digué amb un accent força curiós—, em dic Consol i sóc una pobra naufraga (La galeria de les estàtues, p. 218).

naufregar v. intr. **1.** Anar a fons, perdre's en el mar una embarcació; trobar-se en una embarcació quan aquesta s'enfonsa o sofreix l'accident que ha d'enfonsar-la (DCVB). *Cultisme. Veuu *amallar*.

... *cap al migdia del 12 de juny del 1914, el Ràpid, llaüt de la casa Torres i Camps, carregat de farina, havia naufragat a l'Ebre, al Pas de la Lliberola (Camí de sirga, p. 26).*

naufregi o **naufraig** m. **1.** Acció d'anar a fons una embarcació per haver-se romput, omplert d'aigua, etc. (DCVB). *Cultisme.

... *però aquella vegada l'Ebre no amollà la presa, mai no trobaren altres restes del naufragi (Camí de sirga, p. 27).*

---

35. En edicions posteriors del recull *Històries de la mà esquerra* el mot *molló* s'ha substituït per *moll*. En el recull *El Cafè de la Granota* s'ha mantingut, almenys fins la vuitena edició (març de 1994), el mot, ben viu a l'antiga Mequinensa, de *molló*. En les dues novel·les de Jesús Moncada sempre trobem *moll*, mai *molló*. Potser l'explicació a aquest canvi cal cercar-la en què *molló* no significava originalment 'moll, atracador' sinó 'munt de coses', tal com s'ha intentat explicar en el cos de l'entrada i que, a més, és un aceptor que, dins del domini lingüístic, només trobem a Mequinensa. Fotografies dels mollons de Mequinensa s'han publicat a *Cuadernos de Estudios Caspolinos*, XV (Julio de 1989), pp. 202 i 203; a *El Ebro. Navegación y pesca* (1992), portada i p. 23; a l'edició de Barcelona del diari *El País* (23-IV-1993, Extra), p. 11 (angle superior dret); Pere Balanyà (1994), portada; Francesc Carreras (1994), p. 371. Dels mollons de Faió es publicà una fotografia a Edmon Vallès (1976), p. 180.

navegació *f.* Acte i efecte de navegar; art i ciència de navegar (DCVB). *[naβeγasjó].

La navegació per les planes interminables d'aigua gairebé morta se li va fer llarguíssima (Camí de sirga, p. 228).

navegant *m. i f. i adj.* Que navega (DCVB). *[naβeγán]. Amb tot el mot més corrent en el parlar de Mequinensa per designar la persona que navega per un riu era llaüter (Meq.).

... tornava a pintar-hi el llenc de riu amb l'atrafegament de navegants a la vora dels llaüts amarrats al moll boirós (La galeria de les estàtues, p. 49).

navegar *v. intr. o tr. I. intr. 1.* Anar dins una nau o altre vehicle que es mou dins l'aigua. *II. intr.* Anar una nau o altre vehicle per dins l'aigua. *III. tr. 1.* Recórrer per mar o per riu (tal o tal extensió, paratge, etc.) (DCVB). *[naβeγá].

Li donaren un altre llaüt però hi navegava a repèl... (Camí de sirga, p. 231).

onada *f. 1.* Ona, i especialment si és de certa grandària (DCVB). *[óna].

... les onades trencaven contra la borda (Històries... 'Riada', p. 58).

pal *m. 4. nàut.* Cadascuna de les peces llargues, cilíndriques o lleugerament còniques, formades d'un sol tros o de diferents trossos units un a continuació de l'altre, i que, posades dins una embarcació en posició aproximadament perpendicular a la carena, serveixen per a sostenir les vergues i les veles (DCVB). *Inusitat en el parlar dels llaüters de Mequinensa.

Si li hagués posat al pit la punta de ferro del pal de barrejar, com va fer el Jaume Sama el dia que en va tenir fins al cabell més alt... (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 6).

palanca *f. 2.* Passera feta de taulons entre una nau i el moll, o entre les dues ribes d'un riu o torrent (DCVB: or., occ.). *[palánka].

... el Neptú, un cop retirada la palanca, salpava lentament del moll (Camí de sirga, p. 160).

paraments *m. pl.* Conjunt dels arbres, cordam i veles d'un vaixell (Meq.). *[paraméns].

A mesura que les mines havien anat tancant, els vaixells, despullats de paraments, hi romanien immòbils, s'hi malmetien (Camí de sirga, p. 321).

pas de barca *m.* Indret on amb una barca es travessa un corrent d'aigua. En el pas de barca hi ha embarcadors permanents a cada costat del pas de barca. *[pásðeβárka]. A Mequinensa per travessar l'Ebre s'emprà, fins la construcció del pont d'Ebre, una barca guiada per sirgues.

... *la bèstia, alliberada de la tasca de remolcar la nau, va seguir riba amunt, a buscar el pas de barca de l'Ebre situat gairebé davant per davant de la fàbrica d'extracte (Camí de sirga, p. 72).*

passarel·la *f.* Palanca o pont petit que travessa un riu, un torrent, etc., o que serveix per a comunicar entre la terra i la coberta d'un vaixell (DCVB). *[pasarela].

... *el tauló que servia de passarel·la es movia de mala manera cada cop que l'aigua feia bandejar l'embarcació (Històries... 'Riada', p. 56).*

passera *f.* **1.** Tauló, soca, conjunt de pedres o altra cosa posada a manera de pont per a travessar un riu (DCVB; Amades). *[paséra]. Veeu tauló.

El patró reparà que es movia amb seguretat per la passera entre l'arbre i el banc de popa (Camí de sirga, p. 258).

1. patró *m.* **6.** El qui comanda una barca de pesca o un vaixell de cabotatge; antigament, el qui comandava una nau (DCVB). *[patró]. A Mequinensa aquest mot tenia, té, plena vigència.

... *jo feia sonar el cargol de mar, per avisar els patrons dels llaüts de carbó que paressin compte amb el pas de la barca? (El Cafè... 'Senyora Mort, carta de Miquel Garrigues', p. 41).*

patronejar *v. tr.* Comandar com a patró (DCVB). *[patronezá]. Governar el llaüt (Meq.).

Calia carbó; calien també llaüts per transportar-lo però no n'hi havia. Només el de la vídua Salleres que patronejava Nelson s'havia salvat del desastre... (Camí de sirga, p. 240).

pedret *m.* Pedregam, conjunt de pedres arrossegades per un torrent (DCVB). *[peðrét]. Conjunt de grans roques, arrossegades per les plujes per valls i barrancs, situat a l'entrada d'aquestes depresions geogràfiques als llits dels rius (Meq.).

... *fins i tot una amallada, força probable per l'escàs cabal de l'Ebre a l'estiu, causa de perill en pedrets i trams de poca fondària... (Camí de sirga, p. 116).*

peó *m.* Cada un dels qui tripulen un llagut. Quan el llagut va riu avall, els peons han de remar si el corrent és poc fort i no arrossega prou lleugerament l'embarcació, ajuden a la càrrega i descàrrega quan el llagut està parat, i en anar la nau corrent amunt, tiren la sirga. Reben noms diferents segons el lloc que ocupen en aquesta feina (DCVB: **1. peó** *m.* **3. c**), Móra d'Ebre). *[peó].

—*Tu, desgraciat— digué aleshores el Pere Camps, el patró, al Florenci, un dels peons (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 6).*

peonada *f.* **1.** Conjunt de peons (DCVB). *[peonáða].

... *veien dos llaüts amarrats als molls però no albiraven peonades a les naus... (Camí de sirga, p. 116).*

peonar *v. intr.* Treballar de peó als llaüts (Meq.). *[peoná].

Al capdavall, ¿no canviarien un amo per un altre hi haurien de seguir peonant com fins aleshores o més? (Camí de sirga, p. 168).

perxa *f.* **1)** Pal amb què s'empeny i dirigeix una barca en treure-la de la mar o en allunya-se de la plaja, o pitjant en el sol dels canals i llacs de poc fons (DCVB). *Inusitat amb aquest significat en el parlar dels llaüters mequinensans. Veeu *barra*.

Els dos peons de bord ajudaren la maniobra amb les perxes (Camí de sirga, p. 256).

piragua *f.* Embarcació llarga i estreta a estil de les usades pels indígenes de l'Amèrica meridional i de l'Àfrica central (DCVB). *[piráywa]. És una embarcació d'introducció molt recent en la navegació fluvial.

L'Ebre inundà els cellers del Cafè del Moll i els dos Honorats es passejaven amb piragua per l'interior del cinema, teatre i saló de ball Venus, convertit en un llac del qual només emergien les llotges del primer pis (Camí de sirga, p. 232).

pirata *m. i f. i adj.* **1.** Lladre de mar, que navega il·legalment i amb intenció de fer preses (DCVB). *[piráta]. Si bé a Mequinensa es coneix el significat de *pirata*, aquest mot no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Reconegué els tripulants del vaixell amb què havia fet el viatge des de Faió, presidits per l'estrafolari pirata carregat de medalles (Camí de sirga, p. 130).

plaça *f.* Espai ample i descobert, situat al davant de les boques de les mines, on es descarreguen les vagonetes de carbó a l'espera d'ésser carregat als llaüts (Meq.). *[plása].

... *mascaratats per la pols del carbó aixecada pel vent de les places de les mines...* (*La galeria de les estàtues*, p. 335)³⁶.

politja *f.* Corriola en els llaüts per on corre la sirga (Meq.). *[polí(d)3a].

... *el va veure emergir de les aigües remogudes i tèrboles, issat per les politges, estigué a punt de posar-se a bramar* (*Camí de sirga*, p. 229).

pont de barques. Pont de fusta estès damunt de barques, fent aquestes de pilars (Amades: Tortosa). *[póndeßárkes].

La primera esdevingué el 1937, al cap de pocs mesos del requisament per l'exèrcit d'una bona part dels vaixells per construir un pont de barques a Gelsa... (*Camí de sirga*, pp. 230-231).

pontó *m.* 2. Nau de fons pla usada per al servei dels ports, per al passatge de rius o per a construir ponts (DCVB). *[puntó]. L'únic pontó que existia a Mequinensa s'emprava, tal com recull Jesús Moncada, per travessar el Segre amb l'ajut d'una sirga de ferro anomenada *sirgó*.

... *els qui no hi cabien havien d'empendre la fugida per la carretera de Lleida o creuar el Segre amb el pontó de l'altra banda de la vila* (*Camí de sirga*, pp. 189-190).

pontona *f.* Barca gran usada per al transport de persones i càrrega d'un costat a l'altre del riu (Amades: Mequinensa); **pontona** *f.* Pontó (DCVB). *[püntóna]. Nau de fons pla usada per al passatge de rius més petita que el pontó.

... *prop de la riba on els calafats, entre fums i pudors de quitrà, reparaven llaguts i pontones...* (*El Cafè...* 'Futbol de ribera', p. 32).

1. popa *f.* 1. La part posterior del buc d'una nau o d'una altra embarcació (DCVB). *[pópa]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *popa*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial. En general la part posterior dels llaüts era anomenada *raderre* o *la cambra*.

36. Una fotografia d'una d'aquestes places es publicà a Edmon Vallès, *Història gràfica de la Catalunya contemporània. De Solidaritat Catalana a la Mancomunitat*, Barcelona, Edicions 62, 1975, p. 154; reproduïda a l'edició de Barcelona del diari *El País* (23-IV-1993, Extra), p. 11 (angle inferior dret).

... *Pere Botes* —fill de mala mare que tenia per costum llençar a l'aigua un gran cubell lligat amb una corda a la popa del llaüt a la fi de multiplicar la resistència de la nau i esllomar els sirgadors—... (*Camí de sirga*, p. 69).

1. port m. I. 1. Lloc de la vorera de mar o d'un riu, apte per a servir de recés a les naus i per a les operacions de tràfic i armament. *Port fluvial*: el situat en un riu (*DCVB*). *[pórt]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *port*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial ja que a Mequinensa no hi havia cap port.

... *s'hi albirava també un dels molls del port fluvial, i ell s'embadalia amb el tràfic de llaüts i navegants* (*La galeria de les estàtues*, p. 58).

proa f. Part davantera del llagut, on hi ha la cambra destinada als llaguters (*Amades*: Móra d'Ebre; *DCVB*: **proa f. 1**). *[próa]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *proa*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial. En general la part davantera dels llaüts era anomenada *davant* o *la sama*.

En fallar el rem, la proa va enfilar bruscamment el roquissal (*Històries...* 'Riera', p. 59).

pujada f. Acció de navegar contracorrent (*Meq.*). *[puzáða].

... *i el viatge amb un dels vaixells de pujada, entre boira i gavines, van allargar aquella mena d'estat insensible* (*La galeria de les estàtues*, p. 44).

pujar v. a) Navegar contra el corrent (*Amades*: Mequinensa; *DCVB*: **pujar v. intr. o tr. I. 5. a**). *[puzá].

... *una garbinada forta i sostinguda els va permetre pujar a vela* (*Camí de sirga*, p. 46).

pujar v. intr. o tr. I. 3. Arribar a un nivell més alt o a un grau major d'intensitat. *El riu ha pujat molt* (*DCVB*).

Ha pujat molt —*va dir-me després de donar una ullada al riu per la finestra*—. *Vols dir que us aviareu?* (*Històries...* 'Riada', p. 53).

pujar v. intr. Entrar a la coberta d'una nau (*Meq.*).

El navegant li feia carantoines, li regalava cargols i petxines de mar o el pujava al llaüt amb ell (*Camí de sirga*, p. 38).

quilla f. 1. Carena de nau o de qualsevol embarcació (*DCVB*). *[kíla]. Aquest mot es coneix passivament entre els llaüters mequinensans, però se sent com a castellanisme.

Ni el mateix patró pogué entendre la badada: el soroll va ser esgarri-fós, com si la quilla acabés d'estellar-se (Camí de sirga, p. 165).

recollir amarres *v. tr.* Deslligar les amarres de terra per iniciar un viatge. *Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat de *recollir amarres*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Vam recollir amarres i jo em vaig encomanar a tots els meus morts (Històries... 'Riada', p. 58).

1. rem *m. 1.* Instrument que consisteix en una peça de fusta, llarga, que per un extrem forma un mànec i per l'altre una pala amb què es bat l'aigua des de l'interior d'una embarcació, i serveix per a fer avançar aquesta (DCVB: or., Maó, occ., val., mall., Ciutadella, Eiv.). *[rem].

Anava el primer, però a mitja carrera li van petar tres rems, que això li passa al patró més fi, i se li va destarotar la tripulació (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 62).

1. remada *f. 1.* Acció de remar. **2.** Cada moviment i cop de rem dins l'aigua (DCVB). *[remáða].

... tenia els palmells, en carn viva, espelotats per la remada brutal... (Camí de sirga, p. 138).

remador, -ora *m. i f.* Qui rema (DCVB). *[remaðó].

I els vint-i-vuit remadors de cada nau... (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 66).

remar *v. intr. 1.* Moure els rems per fer anar una embarcació (DCVB). *[remá].

Totes eren mans amigues: de llaguter que remava, Ebre avall fins a mar, en els llaguts carregats de carbó... (Històries... 'D'uns vells papers de música', p. 160).

1. remolcar *v. tr. 1.* Fer caminar una embarcació estirant-la des d'una altra amb una corda o cadena (DCVB). *[remolká]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat del mot *remolcar*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Sense cavalleria per remolcar-lo riu amunt, hagueren de fer-ho els hòmens com en el passat, per un camí de sirga cobert de brossa... (Camí de sirga, p. 233).

remuntar *v. tr. III. 1.* Recórrer un riu corrent amunt en direcció al seu origen (DCVB). *[remontá]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el

significat del verb *remuntar*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Aixecà la mirada i ataijà el riu: tres llaguts remuntaven l'Ebre, a punt d'arribar a la vila (El Cafè... 'Gardeu-vos de somiar genives esdentagades', p. 93).

riada *f.* Riuada (DCVB). *[ríaða].

... la nit passada se m'havia escolat entre vetllar el difunt i baixar als mollons amb altres llaguters, a vigilar que la riada no fes petar les amarres de les embarcacions i se les emportés riu avall (Històries... 'Aniversari', p. 146).

1. riba *f.* 1. Vora del mar, d'un riu o d'una altra gran extensió d'aigua (DCVB). *[ríβa]. Alternant a Mequinensa amb *vora*, mot molt més usual.

El matxo sirgava lentament per la riba dreta remolcant el llaüt (Camí de sirga, p. 167).

ribera *f.* 1. Vora del mar, d'un riu o d'una altra gran extensió d'aigua (DCVB). *[riβéra].

... el soroll no es va estendre com un redoblament fúnebre per carrers i places, no va ressonar per la vall de l'Ebre ni per la ribera del Segre... (Camí de sirga, p. 13).

ribera *f.* 2. Terra pròxima a un riu; comarca que s'estén a ambdós costats d'un riu (DCVB).

Barquers, pescadors i llaüters guaitaven les aigües sense descans, donaren veus pertot arreu a la ribera, de la vila fins a mar... (Camí de sirga, p. 27).

riberenc,-enca *adj.* Pertanyent a la ribera o vora de la mar o d'un riu (DCVB). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

... els va caldre mostrar dos cops els papers i contestar interrogatoris de guàrdies civils dels pobles riberencs, a l'aguait d'amagats i de fugitius (Camí de sirga, p. 233).

riu *m.* 1. Corrent natural d'aigua procedent de les muntanyes i que aflueix a la mar, a un llac o a un altre corrent, i sol córrer permanentment sense estar subjecte al règim de les pluges (DCVB, general). *[ríü].

... i al futur esplendorós de la vila, gitada a la vora dels vells rius (Camí de sirga, p. 80).

riuada *f.* Corrent fort del riu, quan baixa un cabal d'aigua molt superior a l'ordinari (Amades: Coll de Nargó). *Inusitat en el parlar de Mequinensa.

Les boques del 'metro' engoliren riuades d'homes i dones... (Històries... 'Conte del vell tramviaire', p. 36)³⁷.

roda *f. 1. 4.* Peça corbada, de fusta o de ferro, posada com a prolongació de la quilla, des de la qual s'alça per formar la peça principal de la proa i de la popa d'una embarcació (DCVB). *[róða].

¿Qui era capaç d'entendre —solia preguntar-se l'Atanasi Resurrecció— com dimonis no es trencaren els ossos contra un pedret o es clavaven en una mitjana fins a la roda de popa? (Camí de sirga, p. 142); El llaüt solcava l'aigua lenta de la plana, endevinada en la foscuria pel murmuri que feia en esgaiar-se contra la roda de proa (Camí de sirga, p. 258).

roquissal *m.* Roquetar (DCVB: Gandesa, Tortosa, Mequinensa, Morella, Mall.). *[rokisál].

El corrent era fortíssim i ens portava directes al roquissal (Històries... 'Riada', p. 58)³⁸.

saguer *m. b)* L'home que en la sirga ocupa el quart i darrer lloc (Amades: Móra d'Ebre; DCVB: **1. saguer, -era** *adj. a)* Móra d'Ebre). *[sayé].

El saguer també va explicar espès i menut el trasllat de l'equipatge de l'artista al vaixell... (Camí de sirga, p. 73).

salpar *v. tr. 1.* Alçar l'àncora del fons de la mar (DCVB). *Inusitat en el parlar dels llaüters mequinensans. Veeu *soltar*.

Un llaüt carregat de carbó salpà del moll de la mina Eugènia... (La galeria de les estàtues, p. 217).

1. sama *f. 2.* Lloc situat a popa del llagut, on els peons dormen i tenen la roba i altres objectes (DCVB: Móra la Nova, *apud BDC*, 1921, 68). *[sáma]. No tenia porta i estava situada a la proa dels llaüts.

... l'oncle Peris, que sa mare va parir-lo a la sama d'un llagut? (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 62).

37. Com es pot veure, l'única ocasió que Jesús Moncada empra aquest mot és en un conte d'ambient barceloní.

38. En edicions posteriors del recull *Històries de la mà esquerra* el mot **roquissal**, propi del parlar de Mequinensa, ha estat substituït pel de **roquissar**, forma que també trobem en les novel·les.

sama f. a Coberta del llagut per la part de proa (Amades: Móra d'Ebre; *DCVB*: **1. sama f. 1**, Tortosa).

A cada cop de rem, sentia darrera meu l'esbufegar de Segarra, que anava a la part de la sama... (Històries... 'Riada', p. 58).

sàssola f. Pala un poc corbada, a manera de cullera grossa, de fusta, que els mariners de barques petites empren per a evacuar l'aigua de dins l'embarcació (*DCVB*); **sàssula f.**: veure *sàssola* (*DCVB*: or., men., Tortosa, Val., mall.). *[sásula].

... li esgotava l'aigua amb la sàssola o li feia petites reparacions (Camí de sirga, pp. 321-322).

saula f. Sirga, sègola (Amades: Mequinensa; *DCVB*: **1. saula f.**, Mequinensa). *[sáüla]. Veeu *sirga*.

Em disposava a lligar-la amb un tros de saula, però el vell em va cridar (Històries... 'Riada', p. 57).

servar v. tr. 2. *Servar el timó*: manejar el timó per governar una embarcació. **a** absol. Deixar-se dirigir una nau, una embarcació. *La barca ja no serva*: es diu quan la barca ja va sense govern (*DCVB*). *[serβá].

D'aquells mestres, que podien servir un llagut de la vila fins a mar amb els ulls tancats... (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 6).

sirga f. 1. Corda llarga amb què estiren una embarcació per fer-la anar d'una vorera a l'altra d'un riu, per fer-la caminar contra corrent, etc. **a** *A la sirga*: estirant una embarcació amb la dita corda (*DCVB*). *[sírɣa]. Si bé tot llauter mequinensà coneix el significat del mot *sirga* aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial de Mequinensa. El mot amb que es coneix a Mequinensa la sirga d'altres poblacions riberenques de l'Ebre és *saula*, tal com recull Jesús Moncada en diverses ocasions (veeu *saula*).

... i es sentí la veu del vell Arquimedes ordenant al peó de la vora soltar la sirga que unia el matxo amb l'embarcació... (Camí de sirga, p. 69).

sirgador, -ora m. i f. Persona que sirga (*DCVB*). *[sirɣaðó]. Veeu entrada anterior.

... l'Arquimedes Quintana havia atracat a Tortosa, des d'on havia d'empendre el retorn i fer la prova de substituir els sirgadors per bèsties de tir (Camí de sirga, p. 69).

sirgar v. **1.** *tr.* Fer avançar una embarcació estirant la sirga. **2.** *intr.* Anar a la sirga, navegar per l'acció de la sirga (DCVB). *[sirγá]. Veeu entrada anterior.

De tornada, fins a Miravet, els hòmens van haver de sirgar, remuntant el riu a peu per la vora (Camí de sirga, p. 46).

solc m. **3.** Línia o senyal llarguer com el que deixa una nau en navegar (DCVB). *[sólk]. Si bé tot llaüter mequinensà pot imaginar el significat d'aquesta acepció del mot *solc*, aquest no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

A la deriva en un Ebre furiós que havia oblidat els solcs de les quilles i la cadència de les vogades... (Camí de sirga, p. 354).

solcar v. *tr.* **3.** fig. Travessar l'aigua un vaixell, l'aire un ocell, etc. (DCVB). *[solká]. Veeu entrada anterior.

Des del Saló de les Verges Màrtirs veié l'arribada del Carlota II solcant les aigües de l'Ebre encara enrogides i tèrboles a causa d'una crescuda (Camí de sirga, p. 312).

soleta f. **10.** Peça de fusta llarguera que cobreix l'orla d'una embarcació en tota la seva extensió; regala (DCVB: or., occ., val., bal.). *[soléta].

D'un a un, els vaixells s'aviaven Ebre avall —l'aigua quasi arran de la soleta— amb una sobrecàrrega de gent emporuguida... (Camí de sirga, p. 189).

soltar v. *tr.* **2. a)** *refl.* Separar-se, anar-se'n d'un conjunt al qual s'estava vinculat (DCVB). Salpar, iniciar un viatge (Meq.). *[soltás].

Soltar-se amb aquesta riada és una bogeria (Històries... 'Riada', p. 56).

soltar (amarres) v. *tr.* Deslligar les amarres de terra per iniciar un viatge. Veeu *recollir amarres*. *[soltámáres]. Si bé tot llaüter mequinensà coneix el significat de la frase *soltar amarres*, aquesta no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

... podria assegurar sense espifiar-la que encara que s'ajuntés el cel amb la terra, el vell soltaria amarres (Històries... 'Riada', p. 53).

sotsobrar v. **2.** *intr.* Tombar-se una embarcació sobre un costat, fent mitja volta (DCVB). *[sosoβrá]. Si bé a Mequinensa es coneix el significat de *sotsobrar* aquest verb no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

... va agafar-se a la palanca de la nau amb la qual havia topat en el moment de sotsobrar i arribà a la vora... (Camí de sirga, p. 27).

tauló m. Post recta, més llarga que ampla, emprada com a passarel·la per accedir de terra al llaüt o del llaüt a terra (Meq.). *[taüló].

... baixar un barril de la borda d'un llagut al molló per un tauló que amb prou feines fa un pam d'amplària és feina que requereix molta traça (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 6).

1. timó m. 1. Peça plana de fusta o de metall que va articulada verticalment a l'extrem de popa d'una nau o d'una altra embarcació, i quem girant a dreta o a esquerra a voluntat del qui la governa, fa que el vaixell es deviï cap a una o altra direcció (DCVB). *[timó].

Encara veig el vell Gòdia, mentre el Moles udolava que ens matàvem, donar un cop de timó cap a la dreta i repenjar-se sobre la barra amb mig cos fora la borda (Històries... 'Riada', p. 59).

timoner 2. m. i f. Mariner que regeix el timó (DCVB).*[timoné]. Si bé a Mequinensà es coneix el significat de *timoner* aquest mot no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial. El patró era qui sempre servava el timó i, per tant, qui regia el timó era anomenat patró del llaüt.

... des del seu lloc de timoner, el patró, alt com déu i el braç, desgarrat però ferreny, guaitava la catèrvola senyorial... (Camí de sirga, p. 31).

torna f. Indret dels rius on el corrent s'aquieta (Meq.). *[tórna].

A l'altra punta del poble, riu avall, l'aigua clara del Segre, frenada pel corrent fangós de l'Ebre, feia torna i cobria gleres i mitjanes... (Històries... —Riada—, p. 54).

transbordador a) m. Vaixell o altre vehicle que serveix per a transbordar (DCVB). *[trasbor·ðaðó]. Si bé a Mequinensà es coneix el significat de *transbordador* aquest mot no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

Seguí el curs del Segre: el transbordador el travessava ple de gom a gom de personal civil (La galeria de les estàtues, p. 234).

trau m. Vela major i més grossa del llagut, que es para en la part més baixa de l'arbre (Amades: Móra d'Ebre; DCVB: **3. trau**). *[traü].

Issaren trau i gàbia i pujaren a vela (Camí de sirga, p. 142)³⁹.

39. Veeu la nota 31.

travessar *v. tr.* Anar o passar a través, de banda a banda, un curs fluvial (Meq.). *[atrabesá].

L'escrutini febril i angoixat es feia insuportable quan el transbordador travessava l'Ebre (Camí de sirga, p. 197).

tripulació *f.* Conjunt dels homes que van dins una nau per fer-ne la maniobra i altres serveis (DCVB). *[tripulasjó]. Veeu també *barcada*.

... i la tripulació —el patró i tres peons— descarregava un barril de sabó moll... (El Cafè... 'Un barril de sabó moll', p. 5).

tripulant *m.* Mariner que forma part d'una tripulació (DCVB). *[tripulán]. Si bé a Mequinensà es coneix el significat de *tripulant* aquest mot no pertany al lèxic específic de la navegació fluvial.

... de forma sobtada, tripulants i patrons van desaparèixer, talment com si els hagués arrabassat un cop de vent (Històries... 'Revenja per a un difunt', p. 67).

vaixell *m. 3.* Nau, embarcació gran. És mot arcaic, que actualment a penes usen els mariners vells de Mallorca, però s'ha reintroduït dins la llengua literària per substituir el castellanisme *barco* (DCVB). *Tal com es pot desprendre del comentari del DCVB, aquest mot és inusitat en el parlar de Mequinensa.

El retruny va anar creixent fins que un crit unànime de la multitud va saludar l'aparició del vaixell al mig de l'Ebre... (Camí de sirga, p. 78).

vapor *m. 2.* Nau que rep la seva propulsió d'una màquina de vapor (DCVB). *[bapór].

El riu reflectia amb una tremolor sobtada els colors alegres i brillants amb què l'Aleix havia pintat el buc del gran llaiüt donat de rodes de pales, com un vapor (Camí de sirga, pp. 78-79).

1. vela *f. 1.* Tros de tela forta, ordinàriament formada de diverses parts cosides (*vessos*), que, fermat a un arbre, antena, verga o estai d'una embarcació, serveix per a rebre del vent la impulsió i comunicar-la al vaixell (DCVB). *[béla].

... les últimes garbinades, balves i espesses, encara pujaven per l'Ebre, deixaven olors i murmuris de la mar llunyana a les veles dels llaiüts (La galeria de les estàtues, p. 90).

vent *m. 1.* Moviment horitzontal de l'aire, degut a causes naturals i sobretot a la variació de temperatura entre les diferents capes de l'at-

mosfera (DCVB). *[ben]. Si bé *aire* és el mot vigent a Mequinensa per designar aquest fenomen atmosfèric el mot *vent* és conegut, ni que sia de manera passiva, per tot parlant mequinensà. Jesús Moncada no empra mai *aire* per designar aquest fenomen atmosfèric, sinó el més general *vent*.

... *el Verge del Carme, a favor d'un vent sostingut, s'endinsà en la nit fumosa, esgaiant la celística pintada a la pell de l'Ebre (Camí de sirga, p. 255).*

vogada f. 1. Acció de vogar; temps que dura aquesta acció sense interrompre's. **2.** Espai que recorre una embarcació per la força d'un sol cop de rem (DCVB). *[boɣáða].

... *havien muntat els remes en els escàlems, iniciaven la vogada, i el Santa Bàrbara tallà el corrent de biaix... (El Cafè... 'Guardeu-vos de somiar genives esdentegades', p. 90).*

vogar v. Remar (Amades: Mequinensa; DCVB: **vogar v. tr. o intr. 1. intr.**). *[boɣá].

... *la imatge esborronadora d'aquell Ràpid espectral, com de boira, els remes del qual es movien sols sense peons que voguessin (Camí de sirga, p. 27).*

vora f. a) Faixa de terreny immediata al llit d'un riu, riera, barranc, etc. **b)** Part de la mare o llit d'un corrent d'aigua més immediata a la ribera (Amades: d'ús general; DCVB: **vora f. 1. a).** *[bóra].

... *els llaguters a la vora del riu movien el cap amb preocupació (Històries... 'Riada', p. 58).*

xalana f. Llagut sense quilla, de fons molt planer i el casc del qual forma uns angles gairebé rectes, usat per a navegar amb molt poca aigua. És poc usat, i no pot dur molt de pes (Amades: Mequinensa; DCVB: **xalana f. mall., eiv.**). *[tʃalána].

... *feia construir una nau portentosa, de tonatge molt superior al del llaüt més gran, que navegaria com una fletxa i podria remolcar pontones i xalanes carregades de lignit (Camí de sirga, p. 75).*

BIBLIOGRAFÍA

- Alcover, A. M. i Francesc de B. Moll: *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 volums, Palma de Mallorca, 1926-1962.
- Alvar, Manuel: «Antigua geografía lingüística de Aragón: los peajes de 1436», dins *I Curso de Geografía Lingüística de Aragón*, Zaragoza, Institución «Fernando el Católico», 1991, pp. 11-103.
- Amades, Joan: «El vocabulari dels vells oficis de transport i de llurs derivats», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XXII (1934), pp. 59-239.
- Arabia i Solanas, Ramon: «Vocabulari y notas folk-lóricas recollidas en Tortosa y la Ribera d'Ebro», dins *Miscelánea folk-lóricas*, pp. 161-182.
- Atlas Lingüístico de Catalunya*, 8 volums, Barcelona, 1923-1964.
- Atlas Lingüístico del Domini Català*, volum manuscrit de l'enquesta de Mequinensa realitzada per Lúdia Pons i Joaquim Rafel entre el 21 i el 23 d'agost de 1972.
- Atlas Lingüístico y Etnográfico de Aragón, Navarra y Rioja*, 12 volums, Diputación Provincial de Zaragoza-Ed. La Muralla, Madrid, 1979-1983.
- Atlas Lingüístico de la Península Ibérica. I. Fonética*, 1962.
- Balañà i Abadia, Pere: *Les arrels musulmanes de Mequinensa*, Barcelona, Dalmau Editor, 1993.
- Bayo, Emili i Mercé Biosca: *Guia de lectura de Jesús Moncada*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 1991.
- Biosca i Postius, Mercè: «Noms de casa, renoms i zoònims en l'obra de Jesús Moncada», *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, XLIII (gener, 1991), pp. 269-277.
- Biosca i Postius, Mercè: «L'onomàstica en *La galeria de les estàtues*», dins *Actes del XIX Col.loqui General de la Societat d'Onomàstica. Fraga 21 i 22 d'octubre de 1994*, en premsa.
- Carreras i Candi, Francesc: *La navegació al riu Ebre*, Barcelona, Direcció General de Ports i Costes del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya/Associació d'Amics de l'Ebre, 1993 (Traducció catalana de *La navegación en el río Ebro. Notas históricas*, 1940).
- Carrère, Claude: «Navigation et trafic sur l'Ebre au milieu du XVe siècle», dins *Miscellanea aangeboden aan Charles Verlinden*, Gent, 1975, pp. 101-110.
- Cid i Català, Josep: «Corrandes de l'Ebre (Ribera d'Ebre i Mequinensa)», *Miscel·lània del Centre d'Estudis Comarcals de la Ribera d'Ebre*, 5 (1987), pp. 52-66; 6 (1988), pp. 53-63; 7 (1989), pp. 59-68; 8 (juny 1991), pp. 73-96.
- Coromines, Joan: *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 volums, Barcelona, Ed. Curial, 1980-1991.
- Costa, H.: «Contribució al vocabulari de la navegació fluvial», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IX (1921), pp. 65-68.
- Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 7.ª ed., 1987.

HÈCTOR MORET

- El Ebro: navegación y pesca*, Zaragoza, 1992.
- Fabra, Pompeu: *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Barcelona, A. López Llausàs-Edit., 6.ª ed., 1974.
- Gomis, Cels: «Alguns noms topogràfics propis de Mequinensa, Fayó, Nonasp, Fabara y Maella», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, II (1892), pp. 53-54.
- Gomis, Cels: «Follies particulars de Fraga, Mequinensa y Tortosa», *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, VII (1897), pp. 112-115.
- Griera, Antoni: *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, 14 volums, Barcelona, 1935-1947.
- Marcuello Calvín, José Ramón: *El Ebro*, Zaragoza, 1986.
- Moret, Hèctor: *Sobre la llengua de Mequinensa*, Calaceit, Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2.ª ed., 1996.
- Quintana i Font, Artur: «La llengua de Jesús Moncada», *Boletín del Centro de Estudios Bajoaragoneses*, 4-5 (Alcañiz, 1983), pp. 225-238.
- Riera, Carles: «Llaguts i llaguters de l'Ebre», *Serra d'Or*, 432 (desembre 1995), pp. 29-32.
- Sasot, Mario: *Així s'escriu a la Franja (Antologia i guia didàctica d'autors de l'Aragó catalanòfon)*, Zaragoza, Gobierno de Aragón, 1993.
- Sasot, Mario: *Introducción y guía didáctica de 'El café de la Rana' de Jesús Moncada*, Zaragoza, Gobierno de Aragón, 1993.
- Vallès i Pedrix, Edmon: *Història Gràfica de la Catalunya Contemporània. De l'Assemblea de Parlamentaris al 14 d'abril de 1931*, Barcelona, Edicions 62, 1976.
- Vinaixa Miró, Joan R.: *La navegació per l'Ebre català en el darrer quart del segle XVIII (de Riba-roja a Miravet)*, Móra d'Ebre, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 1994.